

A. J. GREIMAS
STRUKTŪRA IR ISTORIJA

Nedarnus tyrimo krypčių ir susidomėjimo sferų ritmas humanitari-
niuose moksluose yra jų silpnybės ženklas ir tolydžio kelia nerimą;
pastaraisiais dešimtmečiais, tuo pat laiku, kai filosofinė ir politinė min-
tis — bent jau Prancūzijoje — bandė, apibrėžus istorijos sąvoką, išlukš-
tenti iš jos metodologinius postulatus, kurie leistų pagrįsti mokslą apie
visuomenę, kalbotyra, tipingiausia visuomeninių mokslų šaka, atvirkš-
čiai, — liovėsi domėjusis savo objekto istorine dimensija ir tesidomėjo
tik F. de Sosiūro suformuluota sinchronijos sąvoka. Dabar, kai aprimo
didysis ginčas dėl istorijos, — čia nedera aiškintis, kodėl taip atsitiko, —
kalbotyroje ir iš viso struktūralistinėje epistemologijoje ryškėja pirmi

---

²¹ A. J. Greimas. *Semantique structurale*, p. 109—110.

²² В. Н. Топоров. О космологических источниках раннеисторических описаний,
с. 112.

²³ Ten pat, p. 106.

didėjančio susidomėjimo diachronija simptomai, pirmi mėginimai peržengti šią neįveikiamą iš pažiuros dichotomiją. Kaip tik ta atvirkščia minties eiga — *nuo atemporalumo į temporalumą*,— tas daugiau ar mažiau pagrįstas *kalbotyros* tiriamųjų procedūrų ir aprašymo modelių ekstrapoliavimas bei pritaikymas platesnės antropologinės refleksijos srityje yra mūsų straipsnio tema.

Istorija ir permanentiškumas

Ilgai atrodė ir net dabar atrodo, kad sosiūriškoji kalbos ir šnekos dichotomija leidžia aiškiai suvokti invariantišką struktūrą, kuri pagrindžia visumą atsitiktinių ir drauge determinuotų įvykių — komunikatų. Kita vertus, šią didžiuliam kalbos aktui imanentiškos sistemos sąvoką papildė neabejotinas kalbos, kaip proceso, laikinis pobūdis: struktūra, indiferenti laiko atžvilgiu, manifestuojasi, gamindama vienkartinės ir laikines reikšmių sekvencijas, ji yra istorinių įvykių generatorius.

Sprendami šią problemą — kaip belaikės struktūros gamina temporalumą, — daugiausia vargo, aišku, patiriame tada, kai norime praktiškai panaudoti esminius postulatus, įjungdami juos, kaip aiškinamuosius elementus, į dalines analizes. Laikinis kalbos proceso pobūdis tarsi išdyla, aprašant kurios nors natūraliosios kalbos sintaksę. Kaip žinoma, sintaksė operuoja tik vienetais, ne didesniais už sakinį: taigi sintaksinės struktūros organizuoja ne visą šneką, o tik labai nežymius jos segmentus. O šneka yra ne sukcesyviųjų struktūrų artikuliacija, bet vienos hierarchiškos struktūros — sakinio — nuolatinis kartojimasis. Laikantis šio riboto požiūrio, klausytojas suvokia reikšmę ne kaip išsidiiekimą laike, o kaip tam tikro *pastovių elementų* skaičiaus atsikartojimą.

Net jei, palikę nuošalyje kalbinės realybės gramatinę manifestaciją, peržengsime sakinio ribas ir atsidursime reikšmių plane, kurio elementai, atrodo, yra išdėstyti laiko tiesėje, leisdami suvokti kalbinį procesą kaip laikinę prasmės manifestaciją, rasime čia tuos pačius dėsningumus, kurie transformuoja temporalumą, kaip reikšmės perteikimo priemonę, į simultaniškumą, ekstralingvistinę šnekoje susietų komunikatų recepcijos sąlygą. Taigi bet koks reikšmės fiksavimas neišvengiamai paverčia istorijas pastoviais elementais: kai žmogus klausia savęs apie gyvenimo ar kokios nors išgirstos istorijos (ir apskritai istorijos) prasmę, tas klausimas (atseit, faktas, kad kalbinės manifestacijos atžvilgiu pasirenkame adresato poziciją) atskleidžia mums istorinius algoritmus kaip būsenas, kitaip tariant, kaip statiškas struktūras.

Cia nenagrinėsime, kokią apribojančią galią turi Brendalio koncepcija (kad informacijos sinchronizacija, būtina jos struktūrizavimo, taigi ir gebėjimo reikšti sąlyga, reikalauja, jog vienu metu būtų fiksuojami ne daugiau kaip šeši terminai); tačiau būtina pažymėti, kad sintaksiniam lygmenyje kiekvienas sakinyvisada atsiskleidžia mums kaip nedidelis spektaklis, kurio aktorių skaičius (subjektas, objektas, adresatas, adresantas) yra labai ribotas, taip pat nurodyti, kad esminė kokios nors istorijos (pasakojimo, mito, pasakos ir t. t.) reikšmė visada yra paprasta homologija. Išraiškos plano laikinis (arba erdvinis, jei turime reikalo su raštu) pobūdis iš esmės tėra reikšmės manifestavimo priemonė, o pati reikšmė neturi laiko ir erdvės matmenų.

Taigi problemą galima suformuluoti ir kitaip: paviršutinis kalbos aktų temporalumas dar nereiškia jų istoriškumo; lingvistikos uždavinys — tik struktūrų aprašymas, ir tik jose reikia ieškoti atsakymo į klausimą, ar jos susijusios su istorija, o jei taip, — koks yra to ryšio pobūdis.

Trukmės ir hierarchijos

Kai, išeidami iš kino, klausiamo save, kokia yra matyto filmo „prasmė“, organizuojame savo vidinės kalbos ribose, siekdami vientisos apercepcijos, nedidelį skaičių esminių siužetą sudarančių elementų. Po to tegalima pasirinkti kurį nors iš šių elementų ir jį suskaidyti: nauja reikšmės artikuliacija vyksta hierarchiškai žemesniame lygmenyje — ji nėra kurio nors jau išskirto elemento analizė. Visos kalbos teorijos sutinka vienu klausimu: kalba yra hierarchija. Ne taip svarbu (tai veikiau susitarimo reikalas), ar elementarusis šio permanentiškumo lygmuo vizuališkai bus simbolizuojamas kaip anagoginis ir substruktūrinis, ar, priešingai, kaip metalingvistinis ir superstruktūrinis, vainikuojas piramidę: elementari kokios nors istorijos reikšmė, turint omenyje visą jos trukmę (istorijos moksle tai atitiktų Brodelio „ilgąsias trukmes“), gali būti suvokta kaip invariantas, „vidutinės trukmės“ atsiskleidžia kaip variantai, o „trumposios trukmės“ — kaip stilistinės ir atsitiktinės variacijos.

Toks *trukmių ir struktūrinių lygmenų* koreliavimas — viliojanti perspektyva. Vienas *hierarchinis* modelis leistų subsumuoti visų rūšių diachroniškas transformacijas, kurios galėtų būti interpretuojamos kaip tam tikrame struktūriniame lygmenyje esančių variantų paradigminės substitucijos. Taigi istorinė trukmė būtų ne visai atmetama — ta sąvoka būtų tik perkoduojama nauja aprašymo kalba, o pati istorija integruo-

jama į platesnį semantinį universumą. Pagaliau periodizacija — aprašymo procedūra, paveldėta iš XIX amžiaus,— galėtų būti sušvelninta ir naujai interpretuota kaip sąraizga manifestacijų, priklausančių nuo skirtingų istorinių struktūrų.

Deja, tokia koncepcija ne visai atsispiria kritikai.

Pirmiausia neaišku, kaip pagrįsti lygtį, kuri postuluotų, jog tai, kas ilgiau trunka, yra svarbesnis dalykas, negu tai, kas trumpai tesitėsia. Pastarojo laiko nesusipratimai šiuo atžvilgiu yra pamokomi: norint išaiškinti kai kurių fonemų pastovumą, buvo nurodoma, kad jas lengviau artikuluoti, o kitais atvejais būdavo tvirtinama, jog fonemos stabilumą garantuoja sunkesnis tarimas, reikalaujantis didesnio dėmesio. Šitaip galvojant, duonos kepalų apvalios formos pastovumas turėtų būti laikomas svariu argumentu, verčiančiu integruoti „apvalumą“ į Viduržemio civilizacijos fundamentaliąją struktūrą; tokie svarstymai, nors ir nebūdami klaidingi, galėtų išprovokuoti „skausmingas“ istorijos „revizijas“.

Kita vertus, trukmių suskirstymas į ilgas, vidutines ir trumpas savaime pabrėžia siūlomosios konceptualizacijos operacinę (o ne realų) pobūdį: trys terminai semantiškai artikuluojami pagal subjektyvią (t. y. susietą su kalbėtoju) „reliatyvaus masto“ kategoriją. Ir jei, užsiminę apie žiūrovą, besistengiantį suprasti filmo reikšminę struktūrą, mes praplėsime problemą, ieškodami galimos koreliacijos tarp kolektyvinių ir socialinių struktūrų, tai tas pat dera, sakysime, Malarmė idiolekto istorijai, kur trys lygmenys — fundamentalusis, istorinis ir stilistinis — atitinka minėtąsias reliatyvias trukmes.

Nustatytoji trukmių ir struktūrų koreliacija, be abejo, turi vertės procedūrų plane ir padeda strategiškai išsirinkti homogenišką aprašymo lygį. Bet neatrodo, kad šitaip suprasta trukmė suteiktų galimybę nutiesti tiltą tarp istorijos ir struktūros.

Sinchronija ir diachronija

Sunkumai, su kuriais susiduriame, integruodami laiko dimensiją į svarstymus apie reikšmės struktūrų egzistencijos būdus, mūsų manymu, tik pabrėžia, kad F. de Sosiūro pasiūlyta sinchronijos ir diachronijos dichotomija nėra reikšminga. Abi šios priešingos sąvokos tiek etimologiškai, tiek dėl savo formulavimo istorinių aplinkybių, palikusių joms XIX amžiaus istorizmo žymę, iš esmės suprantamos kaip du komplementariški temporalumo aspektai; chroninė ašis yra logiškai pirmesnė, negu jų opozicija. Visai kitaip klausimas sprendžiamas kalbos teorijose, vėlesnėse, negu F. de Sosiūro teorija: pasak jų, bet kurios

kalbos struktūra neturi nieko bendra su laiku, ir „synchronijos“ terminą jie vartoja grynai iš papratimo. Aprašydami struktūrą, mes tik konstruojame metalingvistinį modelį, verifikuojamą vidinio neprieštaringumo ir leidžiantį nustatyti, kaip savo manifestacijos ribose funkcionuoja aprašomoji kalba. Istorinė dimensija šitokiam modeliui tėra fonas, kuriame išryškėja kalbos aktai, ir iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jos tyrimas nerelevantiškas.

Turint omenyje šių dienų kalbotyros atitrūkimą nuo diachronijos, kyla visiškas nesusipratimas, kai istorikas ryžtasi prijungti synchroniją prie sąvokų, kuriomis jis įprato operuoti. Juk synchronija, istoriko mąnymu, yra vienu metu nutikusių įvykių visuma, ir idealiai aprašyti kalbos synchroniją galima būtų, tik suregistravus visus kalbos aktus, kuriuos vienu ir tuo pačiu momentu atliko aibė kalbančiųjų subjektų. Net jeigu jis ir priverstas sutikti, kad komunikatai trunka trumpesnę ar ilgesnę laiką, niekas jam neleidžia nustatyti jų trukmės ribų. Kas yra synchronijos vienetai — sakynys, pastraipa, skyrius? Ar vienerių metų, ar poros metų įvykius galima laikyti synchroniniais? Tai bergždi, nors ir nuolat keliami klausimai.

Santykį tarp struktūros funkcionavimo ir istorinės erdvės, kurią užpildo struktūra, šiek tiek tiksliau išaiškino Hjelmslevas, pagilindamas kalbos būsenos sąvoką. Modelis, aprašas kalbos būseną, — pavyzdžiui, viduramžių prancūzų kalbą, — apskritai tariant, konstruojamas dvejopai: jis atrodo arba kaip *sistemų bei kategorijų hierarchija*, arba kaip *funkcionavimo* (darybos, kaitymo, konversijos) *taisyklių visuma*. Bet šių pastarųjų taisyklių nedera laikyti diachroniškoms, nors tai ir gana dažnai daroma; kai danas, kuriam sukako dvidešimt metų, šaukiamas į kariuomenę, nereiškia, kad tam tikru konkrečiu momentu danai virsta kareiviais. Karinės tarnybos organizacija — tipinga statiška taisykle; taigi reglamentacija yra kalbos būsenos dalis. Kategorijų aprašymas ir taisyklių aprašymas skiriasi ne iš esmės, o tik formulavimo būdu, ir visada galima pavaduoti vieną iš šių kodų antruoju. Kalbos būsenos struktūra čia atsiskleidžia kaip tam tikras *achroniškas* mechanizmas, produkuojas neribotą kiekį komunikatų (ir leidžias juos eventualiai paversti kitokio tipo komunikatais), tokiu būdu įvykiais užpildydamas atitinkamą istorinę erdvę.

Si kalbos būsenos interpretacija, nors ji ir žymi tam tikrą struktūros bei istorijos paralelę, vis dėlto nenusako tų dviejų sąvokų santykio. Tiesa, ji rodo, jog daug „pakitimų“, kuriuos esam linę laikyti istorinėmis transformacijomis, iš tikrųjų nenusipelno šio vardo; be to, ji tiksliau apibrėžia struktūrinio istorijos aprašymo sąlygas. Tačiau ji nenustato, kuo pasireiškia istorinis specifiškumas vienos ar kitos struk-

tūros, apibūdinančios duotą epochą; ji nenurodo, kodėl mūsų modelis apsprendžia būtent unikalios istorinės struktūros (viduramžių prancūzų kalbos) funkcionavimą, kodėl jis netinka kuriai nors kitai kalbai ar kitos kalbos būsenai aprašyti. Nedraudžiama įsivaizduoti, kad kur nors Amazonės upyne yra identiška kalbos struktūra arba kad šitoks analogas egzistavo lingvistinėje priešistorėje. Nepaaiškindama, kuo pasireiškia struktūros istoriškumas, tokia interpretacija veikia suteikia struktūros statusą istorijoje lokalizuotoms reikšmingoms visumoms.

Struktūrų istorizacija

Atrodo, negalima apibrėžti struktūros bei istorijos santykio ir pagrįsti vieningos metodologijos, tinkančios ir socialiniams, ir istoriniams mokslams, kol nebus patenkinamai atsakyta į du klausimus: a) kur slypi socialinių struktūrų istorinis pobūdis? b) kaip apibrėžti diachroniškas transformacijas tarp struktūrų, išsidėsčiusių laike viena po kitos?

Žinome, jog gražiausias XIX amžiaus kalbotyros laimėjimas buvo kalbų suskirstymas į šeimas, remiantis jų istorinės giminystės kriterijais; pagaliau net buvo rekonstruota indoeuropiečių prokalbė, kurios manifestacija nėra paliudyta,— trumpai tariant, buvo atgaminta istorinė struktūra, apsieinanti be istorinių faktų. Nors šį įžymų darbą kantariai tęsė ne viena kalbininkų karta, iš naujo struktūriškai interpretuoti šiuos nelauktus rezultatus pabandė tik Luji Hjelmslevas 1943 metais (ir tik po dvidešimties metų jo studija buvo publikuota); tai gana aiškiai parodo, kaip toli viena nuo kitos tebėra istorinė ir struktūrinė kalbotyra. Minėtasis bandymas toks svarbus, jog čia jį reikia bendriausiais bruožais rezumuoti.

Yra pripažinta, kad istorinė (L. Hjelmslevo terminologija — genetinė) kalbų giminystė gali būti įžiūrėta tik raiškoje, ir ją atskleidžia koreliacijos tarp elementarių šio plano vienetų (fonemų), kuriuos apibrėžia tiek komutacijos testas, tiek jų elgsena didesnių raiškos vienetų — skiemenų — viduje. Atseit, nustatant tai, kas seniau būdavo vadinama filiacija, lyginimo pagrindas yra ne tik konstituojantys raišką vienetai, bet ir jų funkcionavimo kontekstai. Dar daugiau: skiemenų inventorius, iš kurio imamos koreliuojančios fonemos, yra ribotas; jam priklauso tik tie skiemenys, kurie gali arba vieni patys, arba didesniuose deriniuose funkcionuoti kaip turiningi raiškos segmentai, t. y. tik skiemenys, naudojami kalbos ženklams sudaryti.

Toks istorinės giminystės apibrėžimas, be abejo, turi aiškinamosios vertės. Pirmiausia jis rodo, jog istorinė giminystė skiriasi nuo grynai

tipologinės jau vien dėl to, kad aprašymui naudojamas *ribotas* skie-
menų repertuaras: bet kuri natūrali kalba, konstituodama savo skie-
menyną, turi aibę kombinatorinių galimybių, tačiau istorinei giminys-
tei nustatyti imami tik tie skie-menys, kurie yra efektyviai realizuoti
reikšmei perduoti. Taigi struktūralistiškai galima apibrėžti struktūros
įsitvirtinimą istorijoje, jos realų reiškimąsi tam tikrame istoriniame
hic et nunc kaip manifestacijos galimybių apribojimą.

Kita vertus, šis virtualybių apribojimas — struktūrų istorizacijos pa-
sėkmė — reiškiasi ženklų plane, atseit, liečia „prasmės efektus“, kurių
pavidalu mums atsiskleidžia bet kokia reikšmingojo universumo mani-
festacija. Šiuos mūsų svarstymus nesunku pritaikyti jau nebe raiškai,
o turiniui ir kalbėti apie pastarojo plano vienetų istorinę giminystę.
Reikšminės struktūros istorizuojausi tiek, kiek yra apribojamas prasmės
efektų inventoriūs. Žmogiškajame pasaulyje ženklas vaidina apytikriai
tą patį vaidmenį, kaip Dekarto vaško luitas gamtos pasaulyje: jei ženk-
las turi tam tikra prasme netarpiškos ir neginčijamos realybės poży-
mių, ženklų visuma suponuoja „bergždžią“, moksliniam aprašymui ne-
relevantišką realybės lygį. Ženkilai (žodžiai, komunikatai, tekstai) se-
miotikui yra toks pat realių apraiškų ekranas, kaip fizikui pasaulio
objektai ir jų įvairios rekonversijos. Jei atominę struktūrą lengva su-
vokti kaip aibę potencialių kombinacijų (aktualiai manifestuotas pa-
saulis tėra jų dalinė realizacija), tai ir analogiškai suprasta semantinė
struktūra yra atvira ir ją apriboja tik istorija.

Sutikdami su šiais apytikriai išdėstytais svarstymais, turime pripa-
žinti, kad istorija yra ne atvira, tolydžio kartojama, o priešingai —
uždara; ji užkerta kelią naujoms reikšmėms, virtualiai slypinčioms struk-
tūroje, nuo kurios ji priklauso; ji veikia ne kaip variklis, o labiau kaip
stabdys. Štai kodėl straipsnio pradžioje turėjome pabrėžti stebinantį
faktą, kad manifestacijoje randame tik pastovius elementus vietoje
laukiamų naujovių. Kartojimasis, kuris nuolat stingdo funkcionuojan-
čias struktūras ir verčia jas stereotipais, tikrai padeda suprasti istoriš-
kumą; ir daug tiesos slypi prancūzų liaudies išmintyje, pagal kurią „kuo
labiau pasaulis keičiasi, tuo mažiau jis pakitėja“.

Struktūros ir uzusai

Galima ekstrapoliuoti ir mažai tetryrinėtą L. Hjelmslevo dichotomiją,
priešpastatančią struktūrą (schemą) uzusui. Operacionaliai uzusas gali
būti apibrėžtas kaip kalbinės bendruomenės atlikta jos dispozicijoje
esančios reikšminės struktūros utilizacija; uzuso sąvoka tuo atveju su-

tampa su struktūros istorizacijos sąvoka. Leistina drauge su L. Hjelmslevu vartoti terminą „uzusas“ istorijos uždarytai struktūrai pažymėti — tai homogenizuoja svarstymus apie struktūros bei jos dalinės istorinės manifestacijos santykį. Šių dviejų sąvokų ryšį tiksliau išreiškia dvilypė konstatacija: jei mūsų aprašymo objektas yra tam tikras uzusas, galima rekonstruoti tik vieną jam imanentišką struktūrą; atvirkščiai, viena, bet įvairiai apribojama struktūra gali manifestuotis keletu uzusų pavidalu, atseit, leidžia realizuotis keletui istorinių struktūrų.

Jei taip yra, darosi aišku, jog viena socialinė struktūra, pavyzdžiui feodalizmas, gali reikštis skirtingų uzusų — prancūzų, japonų ar indų feodalizmo — forma. Šis naujas komparatyvizmas — istorinis ir achroniškas — atrodo lengviau pritaikomas, negu istorinis ir diachroniškas. Didesnių teorinių sunkumų kiltų, pabandžius taikyti tas pačias aprašymo procedūras dviem struktūrinėm būsenom (ankstesnei ir vėlesnei), esančiom vienoje laiko ašyje: šiuo atveju reikėtų lyginti nebe du uzusus, o dvi skirtingas struktūras. Tikrai, kiekvieną būseną, paimtą atskirai, apsprendžia jai imanentiška struktūra, tačiau tos būsenos apimtis yra siauresnė, negu ją produkuojančios struktūros galimybės. Pakitimai, leidžią kalbėti apie dvi būsenas — ankstesnę ir vėlesnę, — yra ne uzusų plėtotė, o struktūrų transformacijos, kadangi pagal apibrėžimą istorijos bėgyje lūžis įvyksta tik tada, kai esantis modelis nebeaiškina naujų įvykių ir kai jiems suprasti turi būti postuluotas naujas modelis. Reikšminės kategorijos, veikiamos transformacijų, nebūtinai yra tos, kurios jau realizuotos būsenoje *ab quo* arba kurios randamos abiejuose uzusuose — ankstesniame ir vėlesniame. Čia neverta eiti per toli: visai gali būti, kad egzistuoja tam tikra koreliacija tarp dviejų skirtingų istorinių uzusų — ankstesnio ir vėlesnio; bet, šiaip ar taip, struktūralistiškai tos koreliacijos tuo tarpu dar negalima tiksliau nusakyti.

Struktūrų transformacijos

Grynai istoriniame tyrinėjime, norint įvesti struktūros sąvoką į operacinių instrumentų katalogą, būtina atsižvelgti į šią eilės tvarką: uzusus apsprendžiantis *statiškų struktūrų aprašymas* yra logiškai *pirmesnis*, negu *sukcesyvių struktūrinių būsenų lyginimo procedūros*. Bet tame vėlesniajame etape iš pirmo žvilgsnio tinka ta pati achroniška metodologija, kurią naudoja tipologinis komparatyvizmas. Ir vienu, ir kitu atveju gretiname istorinius turinius, išreikštus modelių forma. Be to,

abiem atvejais dviejų turinio struktūrų koreliacijos nustatymas yra metalingvistinė operacija pačių aprašomųjų turinių atžvilgiu. Skirtingi požiūriai ir terminologijos neturėtų mūsų klaidinti. Pirmuoju atveju reikia atskleisti transformacijas, paverčiančias vieną modelį kitu, ir tai padaryti leidžia reikšmės metateorija, kuri apima ir struktūrizuotus turinius, ir atliktas transformacijas. Antruoju atveju daugiau ar mažiau atvirai pripažįstama egzistencija translingvistinio subjekto, kurio intervencija lemia diachroniškas transformacijas tarp dviejų struktūrinių būsenų temporaliniame kontinuume.

Komparatyvistas, rūpindamasis savaisiais aprašymo įrankiais, stengiasi nesuplakti į vieną skirtingų abstrakcijos lygmenų ir todėl turi pripažinti metalingvistinį transformacijos modelių pobūdį; jis tik aprašo transformacijas, nelaikydamas savęs jų subjektu, ir gausina verifikacijos procedūras, kad pamažu užtikrintų savo modelio objektyvumą. Istorikas, o ypač istorikas marksistas, apibūdina istoriją kaip imanenciją: turinio struktūros ir (dialektiniai) transformacijos modeliai, jo požiūriu, imanentiškai glūdi istorijos manifestacijoje; jo užduotis — nė kiek ne lengvesnė — iškelti juos aikštėn ir suformuluoti. Tačiau mokslinėje atradimo ir aprašymo praktikoje modelių konstrukcija ar jų iškelimas aikštėn — vienas ir tas pats dalykas. Istorikui ir komparatyvistui vienodai rūpi transformacijos modeliai, užtat vieno ir kito svarbiausias uždavinys — geriau juos pažinti. Aprašymo praktikoje mokslinis „sugebėjimas“ atsiskleidžia kaip laisvai disponuojamų modelių katalogas.

Kaip tik šiuo požiūriu išryškėja Klodo Levi-Stroso tyrinėjimų prasmė. Jo studijos neneigia istorijos (nors taip kartais tvirtinama), o juo labiau istorinio komparatyvizmo; svarbiausias jų tikslas — integruoti vieną ir kitą į bendrąją reikšmės struktūrų tipologiją. Išryškinęs „konkrečiųjų logikų“ buvimą, jis tiksliai nusakė, kokiais metodais turėtų būti nagrinėjami šias istorines turinio struktūras konstituojančių elementų repertuarai, — o mes jau matėme, kad tai yra jų transformacijų aprašymo preliminarinė sąlyga.

Pastaruoju metu jis rūpinasi skirtingų visuomenių mitinių pasakojimų lyginimu, ir jo darbas domina semantiką dviem atžvilgiais: kaip mėginimas, peržengiant uzusų ribas, formuluoti struktūras ir superstruktūrų tipologiją, taip pat kaip palaiptinė modelių ir su jais susijusių transformacijų tipų eksplicitacija. Struktūralistinė metodologija anaipol nėra aistorinė, o juo labiau antiistorinė; ji greičiausiai ruošia kelius istorinių tyrimų atgaivinimui. Juk būtina geriau pažinti struktūrinių transformacijų bendruosius dėsningumus — tik tada galėsime ką nors tiksliau pasakyti apie diachroniškų transformacijų specifinį pobūdį. Tai

duoklė, kurią turime sumokėti, pereidami nuo istorijos filosofijos prie istorijos mokslo; juk ir kalbotyra, kol ji stokojo aprašymo modelių, ištikus amžius tenkinosi savo bendrųjų sąvokų kontempliavimu.

Diachroniškos transformacijos

Galimas daiktas, visas diachroniškų transformacijų originalumas — jų *negrįžtamas* pobūdis. Tokiu atveju išspręstume uždavinį, tiksliai apibrėžę tam tikrą koreliacijų tipą, leidžiantį teigti: jei duotos dvi turinio struktūros S_1 ir S_2 bei jų koreliacija R , tai struktūra S_2 gali būti struktūros S_1 transformacija, bet ne atvirkščiai. Deja, tuo tarpu dar nepajėgiame įsivaizduoti tokių taisyklių. Tiesa, yra žinoma, kad egzistuoja reikšmės elementų bei kategorijų atitikimai ir neatitikimai ir kad, geriau juos pažinus, būtų galima nustatyti atrankos ir apribojimo taisykles manifestacijos lygmenyje; neseniai kilusi kalbotyroje diskusija apie asemantiškumą, galimas daiktas, kiek paaškins šią problemą. Kita vertus, gerai žinomi logikų vargai, susidūrus su kryptingais santykiais, kurie kliudo konstruoti nepriklausomą nuo kalbos proceso logiką; gal tai dar viena sritis, kur istorija galėtų save išaiškinti. Vis dėlto reikia pripažinti, kad dialektinė procedūra, kuri iš pirmo žvilgsnio atrodo pavyzdgingiausias diachroniškos transformacijos modelis, negarantuoja negrįžtamumo; mūsų pačių pirmieji tyrimai šioje srityje greičiau rodytų, jog dialektinė procedūra, suvokta kaip mitinių koreliacijų destruktorius, neigianti priešingų terminų konjunkciją ir teigianti diskretiškų turinių naujų artikuliacijų galimybę, verčia pripažinti egzistavimą ir atvirkštinės mitizuojančios procedūros, kuriančios vadinamąsias simbolines koreliacijas ir sutaikančios tai, kas nesutaikoma.

Mes, tur būt, aptarėme svarbiausias be perdėto optimizmo šiandien regimas metodologinės ekstrapoliacijos galimybes. Šis mėginimas suartinti du požiūrius neišvengiamai atskleidžia tiek struktūralizmo, tiek istorizmo silpnybes ir spragas: istorijos neįmanoma pajungti socialinių mokslų metodologijai, jei istorijos mokslas savo ruožtu nepasirūpins skubiai įtraukti struktūros į savo svarbiausiųjų sąvokų sąrašą.